

Radu Tudoran

Toate pânzele sus!

Cu ilustrații de Mircea Pop

ARTHUR

PARTEA ÎNTÂI

La poarta Levantului

CAPITOLUL I. <i>Fiecare epavă își are taina ei</i>	7
CAPITOLUL II. <i>Și oamenii au tainele lor</i>	37
CAPITOLUL III. <i>Întâmplări la sfârșitul lui martie</i>	74
CAPITOLUL IV. <i>Plutașul năzdrăvan</i>	96
CAPITOLUL V. <i>Echipajul</i>	112
CAPITOLUL VI. <i>Paznicul farului</i>	122
CAPITOLUL VII. <i>Cherestea pentru Pireu</i>	147

PARTEA A DOUA

Ultima sirenă

CAPITOLUL VIII. <i>Oprire la Țarigrad</i>	163
CAPITOLUL IX. <i>„Drum bun, domnule Vaillant!...”</i>	191
CAPITOLUL X. <i>Glasurele mării</i>	219
CAPITOLUL XI. <i>Un călugăr ciudat</i>	232
CAPITOLUL XII. <i>Adnana</i>	251
CAPITOLUL XIII. <i>Rechinii</i>	270
CAPITOLUL XIV. <i>Altfel de primejdii</i>	295
CAPITOLUL XV. <i>Din cartea prieteniei</i>	321
CAPITOLUL XVI. <i>Cântecul sirenei</i>	342
CAPITOLUL XVII. <i>Când se împotmolește ancora</i>	366

PARTEA A TREIA

Crucea Sudului

CAPITOLUL XVIII. <i>Invizibilul Martin Stricland</i>	387
CAPITOLUL XIX. <i>Sub coasta africană</i>	398
CAPITOLUL XX. <i>Uraganul</i>	415
CAPITOLUL XXI. <i>Plânsul plutașului</i>	431
CAPITOLUL XXII. <i>Primăvara în Brazilia</i>	450
CAPITOLUL XXIII. <i>În concurență cu președintele Uruguayului</i>	460
CAPITOLUL XXIV. <i>Închisorile Argentinei</i>	475
CAPITOLUL XXV. <i>Capul celor Unsprezece Mii de Fecioare</i>	495

PARTEA A PATRA

Alcalufii

CAPITOLUL XXVI. <i>Barul Cristofor Columb</i>	501
CAPITOLUL XXVII. <i>Uiliaul</i>	517
CAPITOLUL XXVIII. <i>Țărnuț de aur</i>	534
CAPITOLUL XXIX. <i>Satul alcalufilor</i>	551
CAPITOLUL XXX. <i>Pământul necunoscut</i>	572
CAPITOLUL XXXI. <i>Răfuiala</i>	587
CAPITOLUL XXXII. <i>Viteazul Ismail</i>	597
CAPITOLUL XXXIII. <i>Zgrițuroaica de la Milky Way</i>	608
CAPITOLUL XXXIV. <i>Unde se sfârșește și unde începe aventura</i>	617
<i>Mic manual marinăresc</i>	629

CAPITOLUL I

Fiecare epavă își are taina ei

Pe la jumătatea lui martie 1881, corabia grecească *Penelopa*, încărcată vârtos cu cereale, grâu de Bărăgan, dulce, cu bobul greu, cobora găfâind pe brațul de mijloc al Dunării, către Sulina, ca să iasă în mare și să ia drumul Patridei, la Pireu.

Căpitanul ei era kir Iani Ghinis – negustor iscusit și marinar bătrân, botezat de toate furtunile arhipelagului grecesc. Numai că în această călătorie kir Iani își cam greșise socotelile și cu navigația, și cu negustoria. Intrată pe Dunăre la începutul lui decembrie anul trecut, *Penelopa* fusese prinsă de ghețuri timpurii la Brăila și abia izbutise să se strecoare printre sloiuri, ca să ajungă la loc potrivit de iernare, pe canalul Măcin. Și iaca așa, dacă ții seama că o corabie care stă țepănă la mal nu bagă nimic în punga stăpânului, ci dimpotrivă, stoarce din ea în fiecare zi, ai să înțelegi de ce în această iarnă trei cute adânci se iviseră pe fruntea căpitanului, singurul loc unde își mai putea găsi loc vreo cută, pe o față brăzdată în toate chipurile de zbârcituri.

Fiindcă, vezi, gheața e ticăloasă; o auzi noaptea trosnind, strângând pânțele corabiei în chingi – și găfâi și găfâi, ca și cum ai sta pe brânci, cu un sac de o sută de ocale în spinare – și visezi la arhipelag, la portocali și la lămâi, și zadarnic bați cu pumnul în tambuchiul* cabinei de la prova de unde se ridică miros de berbec fript și unde oamenii din echipaj, pezevenghii, fac chiolhan cu banii tăi. Și zadarnic strigi:

— Bre Nicola, bre Lachi, bre Gherasim, aveți grijă de gheață, bre! Ce, ați căpiat ori nu m-auziți?

Gheața trebuie spartă în fiecare zi, de jur împrejur, ca să nu te sugrume, dar pezevenghii stau la căldură, mănâncă berbec fript, cântă și benchetuiesc.

— Bre Ismail, bre Marulis, aveți grijă, bre, că mă nenorociți!

Of, și după multe asemenea nopți de chin, într-o zi, din plumburiu, cerul se face albăstrui, ghețurile se umflă și trosnesc și p-ormă încep să curgă sloiuri – și acum, kir Iani, să te ții! Sloiurile vin mugind și se încălescă, și trosnesc, și căpitanul aleargă

* Explicația cuvintelor necunoscute, privitoare la vapoare și corăbii, se găsește la sfârșitul volumului, în micul manual marinăresc.

pe punte, cu capul gol, scăldat în sudori, aburind ca un ceaun pus la fiert, și strigă deznădăjduit: — ni și cărți

— Mai bine să-mi rupă mie un picior! Hei, măi băieți, măi, dragii mei! N-auzi, Nicola, n-auzi, Marulis, nici tu, Gherasim, hoților! Lachi, Ismail, prieteni scumpi, puneți mâna, puneți mâna, pezevenghi ce sunteți!

Sloiurile scrâșnesc, corabia trosnește și plânge și kir Iani se dă cu fruntea de parapet, pierdut...

Ah, și unde-s portocalii, și lămâii, și arhipelagul cu insule verzi!

Pe urmă ghețurile se duc, se duc, dar corabia are bordajul crăpat și ia apă și pezevenghii trag la pompă numai c-o mână, iar cu cealaltă se scarpină în tur, privind la cerul curat și rânjind bucuroși, cu dinții lor mari, ca de cal, care toată iarna au mestecat de pomană berbec fript. Douăzeci de berbeci, kir Iani i-a plătit și i-a scris în carnet, douăzeci de berbeci și șaptesprezece vedre de vin, ptiu!, și patru sute cincizeci de pâini — să te iei cu mâinile de păr!

Ei, și acu să vedem cum mergem la Pireu. Corabia trebuie trasă pe mal, aici se cer multe parale, că vin cincizeci de hoțomani, cu odgoane, cu argați, cu manele și cu un vâtaf afurisit, o namilă de om din Brăilița, cu ciomag la subsuoară și cu cuțit la brâu.

— Treizeci de icosari! zice vâtaful. Atât să ne dai: niciunul mai puțin.

Kir Iani își bagă degetele în gât și începe să horcăie ca un spânzurat.

— Huo, pezevenghi țe sinteți! izbutește să găfăie, în sfârșit, arătându-și furia în acel grai valah cu iz de arhipelag, cunoscut prin porturile dunărene până și azi. Treizeți de icosari ca să tradzeți corabia pe mal? Mai bine îi dau focu cu mâna mea!

Oamenii îl privesc neclintiți și răi, că toată iarna n-au mâncat — și-o să mai treacă multă vreme până să prindă la ananghie alt căpitan de vas.

— Dacă vrei să-i dai foc, a-ncoa' o para să-ți aduc un chil dă gaz! zice vâtaful rânjind.

— Bre, oameni buni, aveți inimă, bre! se roagă kir Iani înmuiaț.

— Lasă inima în pace, că pe noi ne taie la ramazan! se amestecă în vorbă un om, mișcându-și muchia palmei pe pânțele, cu gestul care lui kir Iani îi e atât de cunoscut, din frecăturile sale cu hamalii și cu celelalte neamuri de pezevenghi din atâtea porturi colindate de el.

— Corabie mare, jupâne! adaugă un alt om. Asta încarcă opt vagoane. Dintr-un transport te îmbogățești!

Kir Iani îl privește uluit. Până mai ieri, alaltăieri, haimanalele astea nici nu știau ce-i acela drum de fier, și-acum socotesc încărcătura în vagoane, ca la Stambul sau la Pireu.

— Da' de unde, oameni buni! zice, după ce s-a dezmeticit. Care corabie?! Un barcazu nenoroțit! Trei vagoane mari si late dacă potu să încarcu — si-asa încă e prea multu; niți nu stiu dacă nu mă scufundu pe drumu.

Dar ce atâtea vorbă? Treizeci de icosari au cerut, treizeci le dai. Măine au să ceară patruzeci — și n-o să-ți rămână, într-adevăr, decât să iei o sticlă de gaz, s-o verși jumătate

pe punte, jumătate în hambar, să dai foc și p-ormă să pleci la Stambul cu vreun caic turcesc, fiindcă o să-ți fie rușine să te arăți atât de prăpădit în fața unui căpitan simpatriot.

În sfârșit, cu găfâieli, cu scârțâieli, corabia e trasă pe mal, în gemetele căpitanului deznădăjduit... Ah, frățicule, biata corabie, cinci scânduri din bordaj sunt făcute praf! Acum vin marangozii cu scule de dulgher, alți pezevenghi, care vor și ei icosari. Pe urmă apucă-te de călăfăruit, de cătrănit, tocmește-te iarăși cu hoțomanii de la început, să-ți dea corabia la apă, altfel putrezești pe mal – și nu-i timp de pierdut, că mugurul salciei a început să se umfle, cum se umflă apele Dunării, cenușii – și dacă nu te grăbești să încarci, acu-acu încep să vină căpitanii din jos și într-o săptămână prețul grăului se urcă de zece ori...

Într-adevăr, de data asta kir Iani o greșise și cu navigația, și cu negustoria. Dar acum, de bine, de rău, corabia aluneca la vale, spre mare, spre arhipelagul cu portocalii și cu lămâii înfloriți, lăsând necazurile în urmă, în susul fluviului învolburat, peste care apăseau ultimii nori de martie, dușmănoși și posomorâți.

Penelopa era o corabie nu prea mare, mai curând un barcăz – cum spunea însuși căpitanul când voia să se arate umil –, un barcăz cu două catarge și cu pânze puține, care putea să încarce nici opt vagoane, dar nici trei, ci, ca la o bună tocmeală, taman vreo cinci, așa cum încărcase acum. Sub această povară, vasul intra în apă destul de mult, nelăsând deasupra decât vreo patru palme de bordaj, atât cât să poată înfrunta oarecare valuri cumiți. Cât despre furtună, mai bine să n-o întâlnești! Dar, măcar în această privință, iscusința căpitanului nu dăduse niciodată greș în cei aproape douăzeci de ani de când naviga pe aici. El știa să aștepte vântul potrivit și să se adăpostească în porturi cu mult înainte de a fi prea târziu, chiar dacă în chipul acesta își lungea drumul cu zile întregi sau cu săptămâni...

Soarele, care bătea din față apropiindu-se de nămiezi, făcea să lucească pe scândura înnegrită a bordajului numele corabiei, scris de o parte și de alta a etravei, cu litere verzi, împrospătate de curând cu mare dichis. Sufla un vânt plin, de la apus, și vasul, cu vela mare într-un bord, cu vela mică în celălalt, se mișca binișor, făgăduind să ajungă la Sulina către ora trei.

Căpitanul stătea el însuși la cârmă, fiindcă pe acest braț îngust și cu vânt din pupa, prielnic dar primejdios, nu se încumeta să-și lase soarta în mâna nimănui.

Venind prilejul acum, trebuie spus despre kir Iani Ghinis că era un om pirpiriu, cu un cap scofălcit, cu fălci lăbărțate, pline de țepi cenușii – un om pe care n-ai fi dat două parale dacă n-ar fi avut ochii aceia, niște ochi mici și apropiați, dar atât de vii, încât spuneau singuri cât prețuiește stăpânul lor. Ca îmbrăcăminte, căpitanul nostru nu se deosebea cu nimic de ceilalți căpitanii de barcăz din arhipelag; adică purta cizme cu carâmbii scurți vârați sub pantalonii de pânză cenușie, largi jos de un cot, dacă nu mai mult, iar la brâu strâns peste tricoul vărgat cu o curea lată, bătută cu ținte de argint. Pe timp răcoros, ca azi, această îmbrăcăminte se întregea cu o haină de postav negru, care

abia ajungea la șold, ca să țină de cald fără să te facă greoi; în sfârșit, pe tigva cheală, lucie ca bostanul turcesc, căpitanul purta o bonetă de lână albastră, cu ciucure pufos, fluturat de vânt – și în afară de cele arătate mai sus n-avea nimic, nici nasturi auriți, nici ancore brodate cu fir, adică niciun fel de zorzoane, și asta arăta pe adevăratul marinar, vrednic și cinstit față de meseria lui.

Dar, spre deosebire de toți căpitani din lume, kir Iani nu fuma lulea, ci trabuc, ca lorzii și ca marii negustori, ceea ce umplea de mirare pe cei gură-cască din porturi, care nu mai văzuseră în viața lor marinar cu asemenea tabiet. Auzi comedie, căpitan să fumeze trabuc!... El însă nu ținea seama de mirarea lor, decât poate că îi privea țăfnos – și continua să pufăie cu sârg, împlinindu-și două patimi deodată, și patima fumatului, și a mestecatului, căci dacă jumătate de trabuc o prefăcea în scrum, pe cealaltă o molfăia între gingii, degustându-i sucul amarui.

În clipa de început a acestei povestiri, vântul lua domol fumul trabucului și-l împingea în rotocoale leneșe spre prova, unde îl împletea cu alt soi de fum, unsuros și aromat, care ieșea stăruitor pe tambuchiul de la cabina echipajului. Oamenii din echipaj, vârați cu toții sub punte, își pregăteau prânzul, frigând pe cărbuni berbecul cumpărat aseară de la Tulcea, un adevărat berbec dobrogean, fraged și gras, cum nu găsești nici chiar la Stambul. Era al douăzeci și unulea în acest drum – ceea ce îți dădea temeiuri să crezi că, atunci când aroma fripturii îi gâdila nările, lui kir Iani, care-i plătise pe toți, îi trebuia mare stăpânire de sine să nu scape cavilele timonei din mâini, lăsând barcazul s-o ia razna și să se pună pe uscat.

Adevărul este însă că în clipa asta gândul căpitanului nu era la berbec, ci la cu totul altceva. La prova, aplecat înainte, cu coatele rezemate de parapet, cercetând neclintit apele în fața sa, se afla un om străin, un călător întâmplător, din cale-afară de ciudat – și kir Iani nu-și putea lua ochii din ceafa lui. Alături, pe scândura goală a punții, stătea tolănit – poate dormind, poate visând, poate adulmecând aroma fripturii de berbec – un alt ins, un fel de derbedeu, îmbrăcat zdrențăros, cu o traistă sub cap și cu o flintă strânsă între genunchi.

Întrucât aceste două personaje nu făceau parte din echipaj, se cuvine să lămurim prezența lor aici.

În ziua când, coborând de la Brăila cu cele cinci vagoane de grâu, *Penelopa* acosta la vechiul chei de zid din Galați, unde căpitanul avea de gând să întârzie o după-amiază și o noapte, pentru anumite socoteli cu niște simpatrioți stabiliți în oraș, trenul de București aducea aici, pe linia de la Barboși, deschisă de curând, și depunea pe peronul gării încă în lucru, un călător deosebit de ceilalți. Acesta era un bărbat de vreo treizeci și patru de ani, de statură potrivită, dacă nu chiar înaltă, cu ochi negri, scânteietori și neliniștiți, cu părul castaniu, cu trăsăturile feței desenate apăsate; dar, în înfățișarea lui,

numai obrazul ars de soare și de vânt îl făcea să pară de vârsta arătată mai sus, altminteri părând mult mai tinerel.

Spre deosebire de ceilalți călători din vagonul de clasa întâi, îmbrăcați în redingote negre, cu veste înflorate, gulere scrobite și pălării tari, cam greoi în aceste haine adoptate de curând, tânărul nostru se mișca sprinten în costumul său neobișnuit, un costum cafeniu, alcătuit dintr-o haină în carouri și pantaloni de golf, răsfărâți peste genunchi, cu ciorapi scoțieni și ghete foarte bombate la vârf. În vreme ce vecinii săi își îmbrăcau cu multă cumpănire pardesiile negre, el luă din cui o pelerină și-o aruncă sub braț, împreună cu șapca de călătorie până atunci aflată în plasă, apoi, apucând cu cealaltă mână un mic geamantan roșu, cu burduf, deschise ușa compartimentului care răspundea direct afară și sări pe peron încă înainte ca trenul să se fi oprit.

— Vreo liftă de la Comisia Europeană! pufni în urma lui unul din domnii rămași în compartiment.

Într-adevăr, tânărul călător părea să fie un străin, necunosător al limbii vecinilor săi, fiindcă tot timpul drumului nu scosese un cuvânt, ci privise stăruitor pe geam peisajul care i se desfășura în fața ochilor. Dar odată coborât pe peron, se îndreptă spre vagonul de bagaje și, văzând că hamalii tocmai coborau un cufăr de călătorie, ferecat cu chingi de metal și cu zdrene încuietori de alamă, li se adresă în cea mai neașteptată limbă românească, spre uimirea unuia din foștii tovarăși de drum, care nu-și putuse înfrânge curiozitatea și se luase pe urmele lui:

— Umblați cu grijă să nu vătămați ceva!

Tovarășul de drum și-ar fi putut satisface curiozitatea mai din vreme, dacă i-ar fi dat prin minte să cerceteze cartea de vizită, în rama ei de piele, atârnată destul de vizibil de încuietoarea micului geamantan pe care ciudatul călător, în clipa când se urcase în tren, la București, îl aruncase în plasa de deasupra capului, fără nicio grijă să-și ascundă numele. Pe această carte de vizită scria, ca și pe uriașul cufăr coborât din vagonul de bagaje:

Anton Lupan

Ingénieur

— Unde ducem cufărul, boierule? întrebă unul dintre hamali.

— Căutați o birjă, vin și eu numaidecât! porunci călătorul ciudat.

Apoi se apropie de locomotivă, aruncă asupra ei un ochi cercetător și, ridicând capul, îi zâmbi mecanicului într-un chip care arăta că nu-s la primul lor schimb de priviri.

— Ei, mulțumit de călătorie, domnule? îl întrebă mecanicul, de sus.

— De la Barboși încoace ai lăsat-o mai domol, răspunse Anton Lupan, căruia să-i spunem pe numele lui, odată ce i l-am aflat.